

A'U-ROA-TUITUI-VA'A

E AHA TE TARA O TE A'U ?

E parau rahi tō A'u-roa i roto i te 'ā'ai o Hono'ura, inaha ho'i, teie te hiva tei ta'ita'i roa atu iā Tuiha'a nō Tautira i ni'a i tōna marae i Takume. Nō reira 'o Hono'ura i onoono ai e tāpapa iāna, nō te tāho'o iā.

E aha atura iā te parau o te a'u ? E aha te tumu i topahia ai te i'oa o teie i'a i ni'a i te tahi hiva ?

TE A'U 'IA AU I TE MAU IHI

IHI REO

TA'O TUPUNA : HAKU [PN] (GARFISH (BELONIDAE))

TA'O TUPUNA : SAKU-LAA [MP] (SWORDFISH)

Reo tahiti : a'u (Randall, 1973)

Reo pa'umotu : aku (Stimson, 1964)

Reo niue : haku (Sperlich, 1997)

Reo fiti : Saku (Capell, 1973)

TE A'U I ROTO I TE ORARA'A O TE MĀ'OHI

VAHINE TAUTAI

I te 26 nō Tītema matahiti 2015, 'ua pūpuhi mai 'o Poema du Prel i te hō'ē a'u rahi, 287 kiro. Teie paha te a'u rahi roa a'e i tautaihia e te tahi vahine.

FA'ATI'ARA'A PARAU

TE IHU O TE A'U 'EI TĀPA'O NŌ TE 'ŌMORE

Teie ato'a te tahi atu i'oa tō A'u-roa, 'oia ho'i, 'o A'u-tuitui-va'a. (Journal of Polynesian Society, 'api 273). Te aura'a ra iā, e hiva 'aravihi 'oia i ni'a i tōna va'a.

'Ia au i te parau a Hinano Teavai Murphy, 'ua riro ato'a te ihu o te a'u 'ei tāpa'o nō te 'ōmore. E moihā'a tama'i teie tē fa'alite ato'a tei hea roa te pūai 'e te 'aravihi o teie hiva.

Hinano Teavai Murphy, Mo'orea, 2024.

TE 'Ā'AI O RATA

I roto i te 'ā'ai o Rata, teie tōna parau : « i muri iho, 'ite iho nei 'o Rātā i te A'u-nui, mana'o iho ra 'oia e fenua. Fa'aara atura te varua ra 'o Tava'a : « e'ere tenā i te fenua, e A'u-nui. Fa'aineine iho nei 'o Rata i tāna 'ōmore nō te pāti'a i teie A'u-tui-va'a. »

Henry, T. (2004). Tahiti aux temps anciens, SEO, 'api 520.

NU'UHIVA

« E'ere i te mea 'ohie i te tautai i teie i'a. E nehenehe e raea'ehia e 3'aore rā e 4 hora nō tōna pūai. »

Gilles Tehevin, Fatu-Hiva, 2023

IHI NŪNA'A

TE FAUFA'A O TE I'OA

E faufa'a rahi tō te i'oa, inaha ho'i, e fa'a'ite 'oia i tō 'oe huru 'aore rā te mau 'ohipa 'o tei tupu i roto i tō 'oe orara'a.

Teie te mau i'oa o teie hiva 'o A'u-roa :

« A'u-roa-i-te-'ai-Vavau » (Journal of Polynesian Society : 268) 'e 'o « A'u-roa-i-rē-iā, i pau ai-Vavau » (Henry : 546).

A'U-ROA 'E 'O VAVAU

'Ia au i te puta *Porapora i te fānau tahi mille ans de mémoire*, mai mūta'a mai ihoā, e fenua fānau toa 'o Pora-Pora. 'Ua tu'i te ro'o o tōna mau 'aito mai iā Tapari'i, Hiro, Marama, Pere 'e tē vai atura...

Mai te peu 'ua « 'ai 'o A'u-roa i te fenua fānau toa », e mea pūai 'oia, e Hiva Nui iā.

Ministère de la culture de Polynésie française. (2001). Porapora i te fānau tahi mille ans de mémoires. 'api 39.

« 'Ua riro te a'u 'ei ha'amorira'a nā te mau ta'ata nō Papeari. I te fenua nō Pora-Pora, e tāura 'oia nō te ari'i ra 'o Ma'i. »

Henry, T. (2004). Tahiti aux temps anciens, SEO, 'api 401.

« E tu'u i te 'ārere nō Ruahatu, 'o 'Utu-te-a'u »

Henry, T. (2004). Tahiti aux temps anciens, SEO, 'api 366.

PŪ'OHURA'A

'Ei pū'ohura'a, nō te pāhono atu i te uira'a arata'i « e aha te tara o te A'u », tōna ihoā iā ihu, e tui va'a, e tui ta'ata. Nō tōna 'aravihi i te fa'a'ohipa i te 'ōmore i topahia ai tōna mau i'oa huru rau : A'u-roa-i-rē-iā-Vavau, A'u-roa-i-te-'ai-Vavau, A'u-roa-tui-tui-va'a. 'Oia te 'aito Hiva hōpe'a i mau roa atu ai teie nu'u tāura ta'ata.

VERSION FRANÇAISE
SCANNER LE QR-CODE

Tanemoana BORDET, Here-Hau TEARIKI,
Tīmeri LO, Marama ARIIPEU-TIRADOR

Pīahi matahiti 3 'Āma'a Reo Mā'ohi